

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

היכל
תשיעי
קובץ
שלשלת האור
שער
שלישי

לקוטי שיחות

בתרגום חפשי ללשון הקודש

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

•

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

וצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יתרו

(חלק בו שיחה ג)

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים ושש לבריאה

מחזור הראשון של לימוד הלקוטי שיחות
שבוע פרשת יתרו, יד"ב שבט, ה'תשפ"ו (א)

LIKKUTEI SICHOT
TARGUM L'LOSHON HAKODESH

Copyright © 2026
by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY®
770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213
(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718
editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

The Kehot logo is a registered trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

יתרו ג

132

הקב"ה בתורה והודיענו⁶ על ידי משה רבינו⁷?

ב. לכאורה יש לבאר הטעם שקיום שבע מצוות צריך להיות „מפני שצוה בהן הקב"ה בתורה כו", על-פי מה שכתבו ראשונים⁸ בהגדרת החילוק בין התארים שמצינו בנוגע לאינו-יהודי: גר תושב, בן נח (ועובד עבודה זרה (עכו"ם⁹, כותי¹⁰) –

א. כתב הרמב"ם בספר היד¹: „משה רבינו לא הנחיל התורה והמצות אלא לישראל שנאמר² מורשה קהלת יעקב³ ולכל הרוצה להתגייר משאר האומות שנאמר⁴ ככם כגר, אבל מי שלא רצה אין כופין אותו לקבל תורה ומצות, וכן צוה משה רבינו מפי הגבורה לכופ את כל באי העולם לקבל מצות שנצטוו בני נח וכל מי שלא יקבל יהרג”.

מפשטות לשון הרמב"ם מובן, שהחיוב „לכופ את כל באי העולם לקבל מצות שנצטוו בני נח” קשור למתן תורה. והדבר מודגש ביתר שאת בהלכה שלאחרי זה⁵: „כל המקבל שבע מצות ונזהר לעשותן הרי זה מחסידי אומות העולם כו' והוא שיקבל אותן ויעשה אותן מפני שצוה בהן הקב"ה בתורה והודיענו על ידי משה רבינו שבני נח מקודם נצטוו בהן”.

וצריך להבין: מהי השייכות של קיום בני נח את מצוותיהם לבני ישראל, עד שמוטל חיוב על אדם מישראל „לכופ את כל באי העולם” לקיים שבע מצוות אלו?

גם יש להבין: מהו הקשר בין מתן תורה ומשה רבינו למצוות בני נח – שקיומן צריך להיות „מפני שצוה בהן

(6) אבל צ"ע כי מפשטות ל' הרמב"ם משמע ש„הודיענו כו” – קאי רק על לאחריו: שהקב"ה הודיע את בני" ע"י משה רבנו שב"נ מקודם נצטוו בהן – אף שעפ"י צ"ע למאי נפק"מ הודעה זו – ודוחק גדול לומר שהוא רק ליישב המקראות ולכן מדגיש והודיענו (ולא – והודיע) – כי לב"נ אין נפק"מ בזה. – וראה לקמן הערות 17, 18. – ואולי י"ל דחיבת „מקודם” היא „מאמר המוסגר” וראה לקמן בפנים.

ולהעיר מצינו מהר"ג לרמב"ם הל' מלכים כאן שהביא מקור לדברי הרמב"ם* ממדרש „אמר ר"י חסידי או"ה שמענו שיש להם חלק לעוה"ב כו' איזה חסיד או"ה זה המקבל עליו שבע מצות מפני שהן כתובין בתורה”. וראה פ"י יד יהודה לעשרה מאמרות מאמר חקור דין ח"ג פכ"א.

(7) וראה לקו"ש חט"ו ע' 59 ואילך. ח"כ ע' 140 ואילך. ובכ"מ.

(8) ח"י הרמב"ן והריטב"א למכות ט, א. (8*) וראה רמב"ם שם פ"י ה"י וי"ב – השינויים דבן נח עכו"ם וגר תושב. וראה לקמן ריש סעיף ד מהצפ"ע. לחם משנה רפ"י שם.

(9) בריטב"א: ג' לשונות נאמרו בכותים גר תושב ובן נח וכו'. וברמב"ן במקום כותי „וגוי המוזכר בכל מקום”. וצריך בירור בכל מקום בפ"ע (ובפרט – בנוגע לתואר הג') אם נשתנה ע"י הצענזאר.

(* וראה לקו"ש ח"כ ע' 140 הערה 27.

(1) הל' מלכים פ"ח ה"י.

(2) ברכה לג, ד.

(3) ראה כס"מ שם, דמקורו מסנהדרין נט, רע"א (והובא ברמב"ם שם פ"י ה"ט).

(4) שלח טו, טו.

(5) ה"א שם.

ש"גר תושב" הוא מי שקיבל על עצמו בבית-דין של ישראל לקיים שבע מצוות בני נח, "וכיון שקבלן בבית דין, הוא נקרא בשבע מצות אלו מצווה ועושה, וכי הא אנו מצווין להחיותו . . . ובן נח הוא שלא קיבלם בבית דין, אלא דקים לן שמקיים אותם מעצמו, והוא נידון בהם כמו שאינו מצווה ועושה"¹⁰ (וגוי סתם הוא מי שאינו נזהר בשבע מצוות¹¹).

ולפי זה נמצא לכאורה, שבמתן תורה נתבטל החיוב והציווי לבני נח על קיום המצוות שלהם, וכדאיתא בגמרא¹² על הפסוק¹³ "עמד וימודד ארץ ראה ויתר גוים" – "ראה שבע מצות שקיבלו עליהם בני נח ולא קיימם, עמד והתירן להן", ומבואר בגמרא שם "לומר שאפילו מקיימין אותן אין מקבלים עליהם שכר . . . כמצווה ועושה, אלא כמי שאינו מצווה ועושה", "אין מצווין לקיימן"¹⁴;

אלא שאז, במתן תורה, נקבע חיוב חזק בנוגע לשבע מצוות אלו: הקב"ה ציוה בתורה שבני נח מחוייבים בשבע מצוות – ובכך נתחדש דין חדש, שכאשר בן נח מקבל שבע מצוות בבית-דין של ישראל, הוא נחשב "מצווה

ועושה"¹⁵ בשבע מצוות¹⁶.

ולכן כתב הרמב"ם שקבלתן ועשייתן צריכות להיות, "מפני שצוה בהן הקב"ה בתורה והודיענו על ידי משה רבינו"¹⁷, כיון שהחיוב שלפני זה נתבטל¹⁸.

אבל אין לתרץ כן בשיטת הרמב"ם – משני טעמים:

(א) מהמשך לשון הרמב"ם "והודיענו על ידי משה רבינו שבני נח מקודם נצטוו בהן"¹⁹ (שהציווי לבני נח היה "מקודם") משמע, לכאורה, שהציווי לבני נח לא נתבטל²⁰.

(15) ראה רמב"ן שם: מפני מה אמרו ראה ד' מצות כו' ועמד והתירים להם שלא יהו מקבלין עליהם שכר אלא כמי שאינו מצווה ועושה וזה שקבלם על עצמו בב"ד של ישראל מצווה ועושה הוא.

(16) ראה בכל הנ"ל – שו"ת ושב הכהן סל"ח ד"ה ועפ"י דינים אלו (אלא דמקשרו עם הטעם שנקרא מחסידי אוה"ע). ובספרו דעת קדושים (לו, ג ואילך).

(17) ברמב"ן וריטב"א לא נזכר שגר תושב צריך לקבל מפני שצוה בהן הקב"ה בתורה והודיענו על ידי משה רבינו. ואולי נכלל זה בדרך ממילא כשמקבלין המצות בב"ד של ישראל, שזה גופא מורה שמקבלם באופן הנ"ל, כי בב"ד של ישראל תוקף כל הציוויים (כולל אלה שנאמרו לפני משה), אך ורק מפני שכך צוה הקב"ה (אח"כ) בתורה והודיענו על ידי משה רבינו – ראה פיה"מ להרמב"ם חולין ספ"ז. ולהעיר מפי' מים חיים (להפר"ח) לרמב"ם הל' מלכים כא, דמפרש שזהו המקור לדברי הרמב"ם כאן (גבי ב"ב) "והוא שיקבל אותן כו".

(18) ולהעיר מסנהדרין (נט, א) "כל מצוה שנאמרה לב"נ ונשנית בסניני לזה ולזה נאמרה". וראה פרש"י סנהדרין שם ד"ה לזה ולזה. ובהנסמך בהערה הבאה.

(19) וראה לשון הרמב"ם שם רפ"ט. וראה חמדת ישראל בקונטרס נר מצוה הל' מלכים שם. (20) דלכאורה לא ס"ל להרמב"ם דעמד

(10) ל' הריטב"א שם.

(11) כ"ה בריטב"א שם. וברמב"ן: וגוי המוזכר בכל מקום הוא ב"נ שלא הוחזק אם מקיים מצות שלהם אם לאו ומסתמא אין רובן מקיימין אותן לפיכך כו'. וראה ספרי ר"פ ברכה עה"פ ה' מסיני בא: "אלא אפילו שבע מצות שקיבלו עליהם ב"נ לא יכלו לעמוד בהם עד שפרקום ונתנום לישראל".

(12) ב"ק לה, א. ועד"ז בע"ז ב, סע"ב ואילך – הובא ברמב"ן וריטב"א שם.

(13) חבוקק ג, ו.

(14) פרש"י ע"ז שם – ג, רע"א.

כו" – כי שייכותם של בני נח לתורה היא אך ורק על-ידי ישראל (שלהם ניתנה התורה).

אלא שעדיין צריך להבין – מהי הסברת שייכות זו (לחייב אדם מישראל להתעסק „לכוף את כל באי העולם כו")?

ד. יתר על כן: מדברי הרמב"ם מובן, שהחוב על בני ישראל „לכוף את כל באי העולם כו" אינו שייך להלכה „והוא שיקבל אותן . . מפני שצוה בהן הקב"ה בתורה כו":

הגאון הרוגזובי מבאר²¹, שלשית הרמב"ם שני סוגים במקיימי שבע מצוות: (א) גר תושב, שהוא מי שקיבל בבית-דין (בפני שלשה חברים) דוקא; (ב) בן נח שלא קיבל שבע מצוות בבית-דין, וכן²² בזמן הזה שאין היובל נוהג (וממילא „אין מקבלין גר תושב"²³), אבל הוא מקיים שבע מצוות – שגם הוא „מצווין עליו להחיותו"^{23*}.

וכיון שאף בן נח שאינו גר תושב אנו „מצווין עליו להחיותו", בהכרח לומר שבמ"ש הרמב"ם „צוה משה רבינו . . לכוף . . לקבל מצות שנצטוו בני נח וכל מי שלא יקבל יהרג", כוונתו (אינה

ב) תירוץ זה מיישב רק את דברי הרמב"ם בהלכה השניה (הנ"ל), שכן נח נחשב לגר תושב ולחסיד אומות העולם דוקא אם מקבל על עצמו ומקיים שבע מצוות „מפני שצוה בהן הקב"ה כו";

אבל עדיין אינו מובן הדין (הנ"ל) שכתב בהלכה שלפני זה (בהמשך לתחילת ההלכה: משה רבינו לא הנחיל התורה והמצוות אלא לישראל כו) – „צוה משה רבינו כו' לכוף את כל באי העולם לקבל מצות שנצטוו בני נח", ש(אין זה דין בקבלת המצוות על-ידי בן נח, אלא) זהו ציווי על בני ישראל, שעליהם לכוף את בני נח על קבלת המצוות שלהם – וכי איזו שייכות יש בין קיום מצוות בני נח לישראל, עד שנתחייבו „לכוף"?

ג. והנה, מקור הציווי הנ"ל לבני ישראל, י"ל שהוא מזה גופא ש„צוה בהן הקב"ה בתורה והודיענו על ידי משה רבינו שבני נח מקודם נצטוו בהן". דלכאורה: מפני מה הודיע לנו הקב"ה על-ידי משה רבינו ו„צוה בהן הקב"ה בתורה", „שהנחיל לישראל", על שבע מצוות בני נח? ומזה מובן לכאורה שזהו חיוב על בני ישראל (ו(ענין) „מקודם" שכתב הרמב"ם הוא מאמר המוסגר, שהציווי לבני נח התחיל מקודם).

ועפ"ז יש לומר יתירה מזו – שהטעם לכך שיש חיוב על בני ישראל „לכוף כו" הוא מצד זה גופא שבני נח צריכים לקבל עליהם (ולקיים) שבע מצוות „מפני שצוה בהן הקב"ה בתורה

והתירם להם – הלכה היא. וראה הערה 15 דעת הרמב"ן. וראה ביאור הרי"ף פערלא לסהמ"צ רס"ג ח"ג מילואים ס"ח (רמז, ד ואילך).

(21) צפע"נ על הרמב"ם הל' איסור פ"ד ה"ז. צפע"נ מהדורת הל' ע"ז פ"י ה"ו (לב, א. שם, סע"ג).

(22) בצפע"נ מהדורת שם מזכיר רק „וב"י היינו בזמן שאין היובל נוהג . . עכ"פ להחיותו בזמנ" דא"ל לקבל גר תושב ס"ל לרבינו דצריך להחיותו. אבל בהל' איסור"ב שם כתב „אבל בלא זה (בלא קבלה ב"ד) או בזמן שאין היובל נוהג אז הוה בגדר ב"נ המבואר בפ"י שם ה"י".

(23) רמב"ם הל' ע"ז פ"י סה"ו. הל' מילה פ"א ה"ו. הל' שבת ספ"ב. הל' איסור"ב שם ה"ח. (23*) וכ"ה לכאור' בשורת הצ"צ יו"ד ספ"ג.

[וכן משמע גם בכסף-משנה²⁶: על מה שכתב הרמב"ם²⁶ בנוגע לעבד שלא מל את עצמו, ש"מותר לקיימו ובלבד שיקבל עליו שבע מצות שנצטוו בני נח . . אבל אם לא קיבל עליו שבע מצות יהרג מיד" (וטעם הדבר²⁷, לפי ש"צוה משה כו' לכוף את כל באי העולם כו' וכל מי שלא יקבל יהרג"), השיג הראב"ד, "אין לנו עתה להרוג איש", ועל כך כתב בכסף-משנה: "אין כאן השגה על דברי רבינו . . ואם אין ידינו תקיפה בעונותינו לא מפני זה הוה ליה להניח מלכתוב הדין".

ומזה מובן שהדין ש"צוה כו' לכוף כו' לקבל מצות כו' וכל מי שלא יקבל יהרג" הוא חיוב שעומד בתקפו גם²⁸ בזמן הזה²⁸ כשאין היובל נוהג²⁹, וגם

(26) הל' מילה שם.

(27) כמ"ש בכס"מ שם.

(28) וגם הראב"ד לא פליג אלא על הדין ד"הרג מיד" [דס"ל להראב"ד שבזמן הזה שאין לנו סנהדרין אין יכולים לדון ד"נ גם בב"נ, כמבואר בצפצפ"נ הל' מילה שם], אבל לא פליג על הדין "ובלבד שיקבל עליו שבע מצות". ויתירה מזו מוסיף הכס"מ שם, ד"ל דהראב"ד פליג רק על הדין ד"מגלגל עמו . . או אם התנה כו", ד"מכיון שבזמן הזה . . אין אנו יכולים להורגו . . אסור לקיימו . . ימכר מיד". וראה שו"ע אדה"א מהדו"ב להל' שבת השייך לסי' רנב וסי' דש (תיא, א). וראה הערה הבאה.

(28*) ולהעיר משו"ע אדה"א מהדו"ב שם: ומה שהזכיר הרמב"ם ז"ל (בהל' שבת שם) מצות ב"נ גבי עבד ואמה היינו משום שבלא"ה אסור לקיימן כלל אפילו בח"ל ובוה"ז לשיטתו בפ"א מה' מילה ובפ"ד מה' איסורי ביאה.

ולהעיר מצפצפ"נ הל' מילה שם בתחלתו: ור"ל דפליגי אם עכשיו בזה"כ כו'. ובהל' איסור"ב שם: אך נראה דעבד תושב כו' מקבלין לעולם כו' אבל מלשון רבינו ספ"כ מהל' שבת לא משמע כן וכן כאן כתב להיפך.

(29) ולכאורה י"ל דמ"ש הרמב"ם בהל' מילה

(דוקא) לקבלה "בפני שלשה חברים" (בבית-דין) להעשות גר תושב, אלא אפילו) לקבלה (סתם) לקיים שבע מצוות (דין בן נח סתם), היינו, שהדין "לכוף את כל באי העולם לקבל כו'" אינו תלוי בדין גר תושב.

ועפ"ז יומתק דיוק סדר לשון הרמב"ם בהלכה הנ"ל, וזה לשונו: "צוה משה רבינו מפי הגבורה לכוף את כל באי העולם לקבל מצות שנצטוו בני נח וכל מי שלא יקבל יהרג. והמקבל אותם הוא הנקרא גר תושב בכל מקום וצריך לקבל עליו בפני שלשה חברים".

מזה שכתב הרמב"ם "לכוף כו' לקבל מצות שנצטוו" מבלי להמשיך על אחר "לקבל מצות שנצטוו" ויהיו גרים תושבים" וכיוצא בזה (על-דרך לשונו במקום אחר²⁴) – משמע, שזה ש"המקבל אותם הוא הנקרא גר תושב" הוא ענין בפני עצמו, ואינו פירוש (ותנאי) לציווי "לכוף את כל באי העולם לקבל מצות שנצטוו בני נח". ופשיטא שהציווי "לכוף את כל באי העולם לקבל מצות שנצטוו בני נח" הוא לשם ענין זה גופא, שיקבלו המצוות שנצטוו עליהן, ולא כדי שיכנסו בגדר גר תושב²⁵.

(24) בהל' מילה שם גבי עבד. דאף שכתב בהל' איסור"ב שם ה"ז, "ולמה נקרא שמו תושב לפי שמותר לנו להושיבו בינינו בארץ ישראל", הרי נקבע שמו גר תושב, וכמו שקוראו הרמב"ם בכל מקום, וכמ"ש כאן, "והמקבל אותם הוא הנקרא גר תושב בכל מקום". וראה ראב"ד וכו"מ הל' ע"ז שם.

(25) וכדמוכח גם מזה שבהציווי לכוף אומר הרמב"ם "לקבל מצות שנצטוו" – "לקבל" סתם, ולא לקבל בפני שלשה חברים (וראה לקמן בפנים ובהערה 34).

כשאין ידינו תקיפה³⁰; משא"כ בנוגע

לגר תושב פסק הרמב"ם³¹ ש"אין מקבלין גר תושב אלא בזמן שהיובל נוהג³²].

וההפרש בין שני הדינים («צוה כו' לכוף כו' לקבל מצות שנצטוו בני נח», ו«גר תושב»):

זה ש"צוה משה רבינו מפי הגבורה לכוף את כל באי העולם לקבל מצות שנצטוו בני נח" הוא: (א) ציווי כללי בנוגע ל"כל באי העולם"; (ב) דין בחיובים של ישראל, שעליהם לכוף את בני נח לקבל מצוות שנצטוו בני נח. ובדין זה (ג) חובת השתדלות ישראל שיקיימו בני נח המצוות אינה שייכת לאופן הקבלה מצד הב"נ, ואינה מכריחה שהקבלה תהיה בפני שלשה חברים³³ (בית-דין ישראל)³⁴; (ד) אופן

„ובלבד שיקבל עליו שבע מצות ויהי כגר תושב” – אין הכוונה שנעשה גר תושב ממש (שהרי אין מקבלין גר תושב אלא בזמן שהיובל נוהג), אלא שהוא „כגר תושב” בפרט זה שקבל עליו שבע מצות ב"נ (וכן יש לפרש גם ברמב"ם הל' שבת שם)*. וכן משמע מסיום לשונו „ואין מקבלין גר תושב אלא בזמן שהיובל נוהג”, דלכאורה הול"ל „ואין מקיימין עבד כזה אלא בזמן שהיובל נוהג” כלשונו בהל' איסור"ב פ"ד סה"ט. אלא שבה בא רק לפרש הדין בנוגע לגר תושב (אבל לא בנוגע לעבד זה שהוא רק „כגר תושב”). משא"כ בהל' איסור"ב שם הרי כתב „אלא יהי גר תושב מותר לקיימו בעבודתו כשהוא גר תושב” (והיינו שאיירי שם ב"גר תושב" ממש**), ולכן כותב „אין מקיימין עבד כזה (שהוא גר תושב) אלא בזמן שהיובל נוהג”. ועצ"ע.

(30) וכן מוכח בתו"ט אבות פ"ג מ"ד דמפרש

(*) אבל ראה ב"י לטו"ד סוס"ז ד"ה והרמב"ם „דאין מותר לקיימו אא"כ יהי גר תושב ואין מקבלין גר תושב בזמנה", ולכן „רבינו (הסו"ר) לא הזכיר הא דאם התנה עליו כו" משום „שאין דרכו לכתוב אלא דברים הנוהגים בכ"ז”. וגם הב"י השמיטו בשו"ע שלו שם (סעיף ד) כמ"ש בדרישה שם.

ולהעיר בששו"ע א"ח סי' דש ס"א כתב (בנוגע למלאכת שבת) פרטי דיני עבד שלא מל וטבל אלא קבל עליו שבע מצות בני נח הרי הוא כגר תושב כו' ואם לא קבל עליו שבע מצות כו'. וכן בשו"ע יו"ד סק"ד ס"ב: גר תושב דהיינו שקבל עליו שבע מצות כו' – אף שהב"י בשו"ע לא כתב רק הדינים הנוהגים בזה". ולהעיר שהמג"א א"ח שם סק"ב בסופו הוסיף „ומשמע בהרמב"ם שאין מקבלין עבד וגר תושב בזמן הזה ע"ש בספ"כ (לכאורה צ"ל ספ"כ) – ראה תהלה לדוד לשר"ע שם אות ה'. לקו"ש חל"א ע' 127 הערה 59. וראה בהערה שלפנ"ז.

(**) והסגנון לשינוי הלשונות ברמב"ם י"ל כי בהל' איסור"ב הרי זה כהמשך לדיני גירות (וגר תושב) – כדלקמן בפנים סוס"ז והערה 52. משא"כ בהל' מילה והל' שבת שם, שהמזדכר בחיובי האדם עבדו כו'.

מאמר רע"ק במשנה שם „חביב אדם שנברא בצלם” (דגם) לב"נ נאמר – עפמ"ש הרמב"ם בהל' מלכים. ע"ש.

(31) הל' מילה שם. ובשאר מקומות שבהערה

23.

(32) משא"כ לדעת הראב"ד (הל' ע"ז והל' איסור"ב שם) שבנוגע לכמה דינים מקבלין אותו. ולהעיר מכס"מ הל' ע"ז שם שלדעת הרמב"ם „נראה לומר דאה"נ שאם מעצמו קבל עליו שבע מצות שאין מונעים אותו משיבת הארץ ולא בא לומר אלא שאין ב"ד מקבלין אותו”. אבל ראה מנ"ח מצוה צד.

(33) ולכאורה כ"ה בנוגע לחסידי אוה"ע שכתב הרמב"ם שם הי"א „כל המקבלין שבע מצות ונוהר לעשותן הרי זה מחסידי אוה"ע ויש לו חלק לעוה"ב”, שמלשון הרמב"ם משמע שכל ב"נ יכול להיות מחסידי אוה"ע כשמקבל שבע מצות (גם שלא בפני שלשה חברים) ונוהר לעשותן (כפועל)*. וכדמוכח מסיום לשונו „אבל אם עשאן מפני הכרע הדעת אין זה גר תושב ואינו מחסידי אומות העולם”. דאת"ל דהוא רק דין בגר תושב, מאי „אינו מחסידי אוה"ע”.

(34) ועפ"ז יש לבאר דעת ר"מ (ע"ז סד, ב)

הקבלה אינו מוכרח להיות דוקא „מפני שצוה בהן הקב"ה בתורה"³⁵.

תורה, שעליה נעשה בן נח לגר תושב (מצווה ועושה)^{35*}.

משא"כ גדר „גר תושב" הוא (א) דין רק בבן נח שרצה לקבל, (ב) ורק כאשר הקבלה עלידי ב"נ היא „בפני שלשה חברים"³⁴, (ג) ואופן הקבלה הוא „מפני שצוה בהן הקב"ה בתורה" („אבל אם עשאו מפני הכרע הדעת אין זה גר תושב").

ה. ויובן בהקדם הדיוק בלשון הרמב"ם „צוה משה רבינו מפי הגבורה לכוף את כל באי העולם" – ולא „להשתדל" שכל באי העולם יקבלו³⁶ מצוות שנצטוו בני נח, וכיוצא בזה – היינו שהציווי הוא אפילו באופן של „לכוף".

ויש לומר בזה:

בנוגע לגר תושב ישנה מחלוקת³⁷: „איזהו גר תושב, כל שקיבל עליו בפני ג' חברים שלא לעבוד עבודת כוכבים דברי ר"מ, וחכמים אומרים כל שקיבל עליו שבע מצות שקבלו עליהם בני נח".

והנה, בכמה מקומות³⁸ פסק הרמב"ם כחכמים³⁹, שעליו לקבל כל שבע המצוות. אולם בהלכות איסורי ביאה⁴⁰ שינה בלשונו וכתב: „אי זה הוא גר תושב, זה עכו"ם שקיבל עליו שלא יעבוד כו"ם עם שאר המצוות שנצטוו בני נח". ולכאורה: כיון שעליו לקבל על עצמו את כל שבע המצוות, שבכללן גם „שלא לעבוד עבודת כוכבים" – למה ציין זאת כאן הרמב"ם כענין בפני עצמו?⁴¹

כלומר, הדין „לכוף את כל באי העולם לקבל כו"ם אינו ענין לדין קבלה (בבית-דין של ישראל) שנתחדש במתן

דכל שקיבל עליו בפני ג' חברים שלא לעבוד ע"ז הוא גר תושב דהיינו (ראה שם תוד"ה איזהו) שמצווין להחיותו – דלכאורה, באם עבר על שאר המצות הרי הוא חייב מיתה (וכפושית התוס' שם) – דיש לומר, דהבחינת שם איירי במקיים כל ז' מצות, אלא שאעפ"כ אין מצווין להחיותו** עד שיהי' גר תושב, שזה נעשה ע"י קבלה בפני ג' חברים דוקא: לדעת חכמים – כל ז' המצות, ולדעת ר"מ – מספיק קבלה זו על ע"ז בלבד. וראה לקמן הערה 51.

(35) לכאורה מוכרח לומר כן – שהרי אי אפשר לכוף על הכוונה ואמונה שבלב. וי"ל שבנ"י מחוייב לעשות כל התלוי בו – ולכן עליו לומר להב"נ שקבלתו צ"ל מפני שציווה הקב"ה (אף שאינו יכול לבחון בזה). – ואולי י"ל בדוחק עכ"פ – שהב"נ צ"ל בדיבור שהוא מקבל „מפני שצוה כו"ם".

(35*) לדעת הראשונים הנ"ל סעיף ב.

(36) להעיר מלשון המב"ט בקרית ספר לרמב"ם כאן (סוף אוהרת שסה).

(37) ע"ז שם.

(38) ה' מלכים כאן. ה' ע"ז; ה' מילה והל' שבת שבהערה 23.

(39) כמ"ש בכס"מ כאן. מ"מ לרמב"ם ה' איסור"ב שם ה"ז.

(40) שם.

(41) גם בהל' מלכים שם ה"ט ב, עיר שהשלימה" מפרט „עד שיכפרו בע"ז כו' ויקבלו

(*) אבל ראה שו"ת ושב הכהן שם.

(*) בתוס' שם מתוך: דכל זמן שלא נדונה ב"ד אינו חייב מיתה. אבל ראה צפנ"ט להל' מילה שם, דלדעת הרמב"ם (ועוד ראשונים) „לא בעי דין".

(**) היינו בעש"י, שמושיבין אותו בינינו ודואגים להחיותו (עד ש, נוהגין עם גרי תושב בדרך ארץ וגמילות חסדים כישראל" – רמב"ם ה' מלכים פ"ה ה"ב). ומשאי"כ מה שמצוה להחיות תחת ב"נ שמקיים שבע מצות אינו באופן כזה (ראה רמב"ם שם ה"ג).

והביאור בזה:

וקבלת הגזירות – המצוות. הענין המיוחד שבקבלת המלכות בא לידי ביטוי (גם⁴⁵) בכך ש„אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענום“⁴⁶, משא”כ קבלת הגזירות (מצוות) היתה בשאר הדברות⁴⁷, ובכלל, ב„תורה צוה לנו משה מורשה – תורה בגימטריא תרי”א“⁴⁸.

ו. עפ”ז יובן הטעם שהבדיל הרמב”ם את הצייווי שלא יעבוד עבודה זרה משאר המצוות – „אי זה הוא גר תושב, זה עכו”ם שקיבל עליו שלא יעבוד כו”ם עם שאר המצוות כו”ם“:

כשם שאצל בני ישראל היו במתן תורה שני ענינים – קבלת מלכותו של הקב”ה (הגוררת עמה גם שלילת

איתא במכילתא על הפסוק⁴² „לא יהיה לך אלקים אחרים על פני” „למה נאמר, לפי שנאמר אנכי ה’ אלקיך, משל למלך בשר ודם שנכנס למדינה, אמרו לו עבדיו גזור עליהם גזרות, אמר להם כשיקבלו את מלכותי אגזור עליהם, שאם מלכותי לא יקבלו גזרותי לא יקבלו. כך אמר המקום לישראל אנכי ה’ אלקיך לא יהיה לך, אני הוא שקבלתם מלכותי (במצרים⁴³), אמרו לו כן, וכשם שקבלתם מלכותי קבלו גזרותי”.

138

והיינו שבמתן תורה היו שני ענינים⁴⁴: קבלת מלכותו של הקב”ה,

שאר המצות שנצטוו בני נח” אכל שם י”ל בפשטות, כי נוגע להמשך לשונו „(עד שיכפרו בע”ז) ויבאדו את כל מקומותי” וגם הרי לא כתב „שיקבלו שלא לעבוד ע”ז ויקבלו שאר המצות כ”א „עד שיכפרו בע”ז כו”ם” (ולכן מסיים: שכל עכו”ם שלא קבל מצות שנצטוו ב”נ – בלי פירוט).

(42) פרשתנו כ, ג.

(43) יש משמיטים „במצרים”. וראה הערה הבאה.

(44) וכמפורש שם לאח”ז בדברי רשב”י „אני הוא שקבלתם מלכותי עליכם בסיני”. ולכאורה דוחק לומר שבזה גופא הוא המחלוקת מתי היתה קבלת מלכות. ומשמע דהמחלוקת היא מאיזה פסוק למדין זה, ועל איזו גזירות אומר קבלו גזרותי.

אל ראה פ” מרכבת המשנה למכילתא. וראה השגות הרמב”ן לסהמ”צ מל”ת א: ואמר שקבלתם עליכם במצרים הוא לומר שכבר האמינו באלקות במצרים כו’ והאמונה ההיא הזכירה עתה וקבלו אותה עליהם ואמרו עליהם הן הן שהאמינו וקבלו עליהם להחזיק באמונה כו’. וראה לב שמו בסהמ”צ מ”ע א בתחלתה.

ולהעיר מפ” מרכבת המשנה שם דלפי הגירסא בתוכ”כ אחרי „צריך להפך הגירסא בדברי ת”ק וצריך להיות .. וקבלתם מלכותי

בסיני כעת. ולפי זה יוצדק יותר המשל ושיטת רשב”י .. שקבלתם מלכותי במצרים כו”ם.

(45) והיינו (ע”פ המכילתא) ב’ הענינים כפי שבאים בעשה ד. אבל בכללות יותר י”ל שזה ה’ כשאמרו נעשה ונשמע (משפטים כד, ז) והקדימו נעשה לנשמע (ראה שבת פח, א). וראה סדר אליהו רבה פל”א (פכ”ט): אתם צריכים לקבל מלכותו של ממו”ה הקב”ה עליכם שכך קבלתם לו עליכם מתחלה ואמרתם כל אשר דבר ה’ נעשה ונשמע. וראה ספרי ברכה לג, ג: מקבלים עול תורתך וכו”א .. נעשה ונשמע. וראה מדרש הגדול פרשתנו יט, יז.

(46) מכות כד, רע”א (וש”נ).

(47) וכן יש לפרש גם במכילתא דגם לא יהי’ לך הוא בכלל קבלת מלכותו. אבל לפי הגירסא שלפנינו (וכהובא בהשגות הרמב”ן שם מ”ע א ול”ת א) משמע לכאורה דלא יהי’ לך הוא בכלל קבלת הגזירות, ועפ”ז, הביאור דלקמן בפנים – אינו. – וגם צע”ק למה גם לא יהי’ לך – נאמר מפי הגבורה.

(48) מכות כג, סע”ב ואילך. וראה סהמ”צ להרמב”ם מ”ע א (ובמל”ת א). השגות הרמב”ן ושאר מפרשי סהמ”צ שם.

עבודה זרה – אנכי ולא יהיה לך) וקבלת מצוות (בשאר הדברות כנ"ל).

– ומעין זה בכל גר, ש"מודיעין אותו עיקרי הדת שהוא ייחוד השם ואיסור עכו"ם"⁴⁹ – קבלת מלכותו, וגם "מודיעין אותו מקצת מצוות קלות ומקצת מצוות חמורות כו" – קבלת מצוות –

הנה על-דרך-זה הוא בגר תושב, שאף בו יש ענין של "קצת גירות"⁵⁰ (ביחס לשבע מצוות) – דכיון שקבלת המצוות שלו לא באה מצד כפיה, כי אם מרצונו הטוב, צריכים להיות בה שני הענינים: הקבלה, "שלא יעבוד כו"ם" – קבלת מלכותו, והקבלה לקיים "שאר המצוות שנצטוו בני נח" – קבלת מצוות⁵¹.

139

[ועפ"י מוכן גם הטעם שפירט זאת הרמב"ם בהלכות איסורי ביאה דוקא – כי רק שם בא הדין דגר תושב בהמשך לדיני גירות⁵²].

ז. עפ"י יש לומר שעל-דרך-זה הוא בנוגע ל"כל באי העולם" – גם אלו שאינם רוצים לקבל על עצמם שבע מצוות בפני בית-דין ישראל (ולחכנס לגדר גר תושב) – שקבלת מלכותו הוא ענין עיקרי בקיום שבע מצוות על-ידם⁵³.

וזהו הקשר בין מה ש"צוה משה רבינו כו' לכוף כו' לקבל כו'" למתן תורה ולבני ישראל⁵⁴: תכלית מתן

בע"ז שם בגר תושב אם צריך לקבל עליו שלא יעבוד ע"ז או גם שאר מצוות היא – האם לחלות שם גר תושב די בקבלת מלכותו, שהיא שלילת ע"ז (דהרי גם לר"מ המדובר שמקיים כל ד' מצוות, כנ"ל הערה 34), או שצ"ל גם קבלת מצוות דילי. (52) ולכן מפרט שם הפרטים בהגירות דגר תושב, שבוה דומה לגירות גמורה*. משא"כ בשאר המקומות ברמב"ם. וכן כאן בהל' מלכים דהמדובר בעיקר ב'ז' מצות ב"נ ולא בדיני גירות. ועפ"י יומתק מה שממשיך שם, "והוא מחסידי אומות העולם" ואינו מפרט והוא שמקבל ונוזהר לעשותן מפני שצוה הקב"ה בתורה כו' כמ"ש בהל' מלכים כאן, כי בזה מדגיש שם שלא נעשה (לישראל) גר ממש, אלא נשאר מחסידי אומות העולם.

(53) ראה גם שו"ת מחנה חיים ח"ג יו"ד סי' מו.

(54) להעיר שגם מ"ת לבני בא ע"י, שכפה

(* וצ"ע מה שלא כתב בהל' איסוי"ב שם גם זה דגר תושב צריך לקבל בפני ג' חברים כמ"ש בהל' מלכים כאן. ואולי י"ל, כי זה מוכן מעצמו, דהרי התחלת ה"ז שם "אי זה הוא גר תושב" היא המושך לה"ו, ושלושה עומדין על גביו כו", וכמודגש גם בהמשך לשונו בה"ז שם, ולא מל ולא טבל" דיש קס"ד שג"ז איתנהו ב'.

(49) רמב"ם הל' איסוי"ב שם ה"ב.

(50) לשון רבינו גרשום לכריתות ט, א (נדפס שם י, ב). ובמאירי יבמות מח, ב קוראו "גר לחצאין". בתורת הבית השלם להרשב"א (בית חמישי ריש שער רביעי) מביא הגמ' בע"ז "איזהו גר תושב כל שקבל עליו כו' וחכ"א כל שקבל עליו שבע מצוות בני נח ואחרים אומרים אלו ואלו לא באו לכלל גר דגר שנתגייר כקטן שנוגד דמיו* אלא איזהו גר תושב כו'" (ומשמע שכ"ה גם לר"מ וחכמים). וראה ט"ז יו"ד ס"ב סוסק"א דלהרמב"ם – גר תושב "יצא מכלל העמים". ובגלינוני הש"ס להרי"י ענגל ע"ז סד, ב ד"ה איזהו: דמגמ' . מוכח דגירות של גר תושב הוא שמקבל עליו מצוות גר תושב בתורת ישראליות ונעשה ישראלי למצוות אלה דאילו ה' ב"נ עדיין ומקיימם בתורת ב"נ לא יפול ע"ז ל' הכנסה תחת כנפי השכינה, דלשון זה מורה על ישראליות כו'. וראה גם אוצרות יוסף (להנ"ל) ח"י יו"ד (ח"א) אות יו"ד בביאור דברי ה"טו.

(51) עפ"י יש לומר שגם מחלוקת ר"מ וחכמים

(* ובגמרא לפנינו: לא באו לכלל גר תושב ואיזהו כו'. וראה פרש"י שם.

ועפ"ז יובן תוכן הענין „לכוף את כל באי העולם לקבל מצות כו" – שההשתדלות לפעול על „באי העולם לקבל המצות" צריכה להיות אף באופן של „כפיה" – משום ש„כפיה" זו צריכה לפעול על „כל באי העולם" קבלת מלכותו^{60*} בכל הגדרים שבזה^{60*}, וקבלת גזרותי, „לקבל מצות כו"י⁶¹.

ח. על-פי כל הנ"ל מובן תוקף הציווי המוטל על כל אחד מישראל לקיים מה ש„צוה משה רבינו מפי הגבורה לכוף את כל באי העולם לקבל מצות שנצטוו בני נח" [דאע"פ שדין גר תושב אינו שייך בזמן הזה⁶², הרי הציווי „לכוף את כל באי העולם לקבל מצות" חל בכל זמן, גם בזמן הזה⁶³,

תורה אינה רק שבני ישראל יקבלו על עצמם עול מלכות שמים ועול מצוות, אלא (גם) שיתקיים „והיה ה' למלך על כל הארץ"⁵⁵, שמלכותו יתברך תיודע ותורגש בכל העולם כולו⁵⁶. אולם מאחר שמלכותו ומצוותיו הם ביד בני ישראל באופן של „נחלה" (כמו שכתב הרמב"ם בתחילת ההלכה: „משה רבינו .. הנחיל התורה והמצות .. לבני ישראל") ונעשו שלהם לגמרי⁵⁷ (ואף באופן שיש להם כביכול בעלות על זה: נקראת על שמו⁵⁸, מוחל על כבודו וכו', משום ש„תורה דיליה היא"⁵⁹) – הרי בידם הכח והציווי להביא את מלכותו יתברך ל„כל באי העולם"⁶⁰.

140

הקב"ה עליהם את ההר כגיגית ואמר להם אם אתם מקבלים התורה מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכם" (שבת פח, א) – ע"ד „צוה משה כו' לכוף כו' לקבל מצות כו' וכל מי שלא יקבל יהרג". וראה מדרש הגדול שם.

(55) וכו' יד, ט.

(56) וראה שמו"ר ספכ"ט: כשנתן הקב"ה את התורה צפור לא צוות עוף לא פרח שור לא געה אופנים לא עפו, שרפים לא אמרו קדוש קדוש, הים לא נודעזע, הבריות לא דברו, אלא העולם שותק ומחיריש ויצא הקול אנכי כו'.

(57) כמרז"ל דגוי הלומד תורה ה"ז עובר על מורשה ומאורסה (סנהדרין נט, רע"א). – הובא בכס"מ לרמב"ם כאן (כנ"ל הערה 3).

(58) ע"ז יט, א.

(59) קידושין לב, סע"א ואילך ובפרש"י שם רע"ב.

(60) בסהמ"צ להרמב"ם מ"ג: שצונו באהבתו ית' .. זאת המצוה ג"כ כוללת שנה" קוראים לבני האדם כולם לעבודתו יתעלה ולהאמין בו וזה שאתה כשתאהב איש אחד תספר בשבחיו ותרבה בהם ותקרא בני האדם לאהוב אותו .. כאברהם אביד.

– אבל זהו פרט באהבת ה', שלכן קורא לבני האדם לעבודתו יתעלה ולהאמין, ולא ענין של

כפ"י. משא"כ המדובר בפנים „לכוף את כל באי העולם", וזהו המשך לקבלת מלכותו ית' (במ"ת). (60*) אבל כמובן שאינו דומה לקבלת מלכותו של בני, ובפרט ע"פ הנ"ל שאצל בני"ז באופן של נחלה, משא"כ ב' מצות אצל ב"נ.

(60**) עפ"ז יומתק מה שמשמע ברמב"ם שנהרג על העדר הקבלה בלבד („וכל מי שלא יקבל יהרג"), שאינו רוצה לקבל עליו מלכותו. וראה שו"ת מחנה חיים שם.

(61) וי"ל שמשמע זה כתבו הרמב"ם (ובכלל ז' מצות ב"נ) בהל' מלכים ומלחמותיהם, כי ענין הכפ"י – קבלת מלכותו, הוא עיקר ענינו של מלך. וראה הל' מלכים ספ"ד. ושם פ"א ה"ד – לגבי מלך המשיח, ויכוף כל ישראל כו"י.

(62) כנ"ל סעיף ד. וש"נ.

(63) להעיר גם שלא הזכיר הרמב"ם בהל' מלכים כאן דאין מקבלין גר תושב אלא בזמן שהיובל נוהג, אף שהזכירו כנ"ל⁹ בהלכותיו לפני"ז – בכ"מ שהזכיר גר תושב (נסמן בהערה 23).

כי כאן עיקר המדובר וההדגשה ברמב"ם איך שהוא פרט בהחייב שעל בני"ז לכוף את כל באי העולם לקבל מצות, ושזה בא בהמשך למ"ת.

לכוף [כדמוכח מהדין הנ"ל (סעיף ד) בנוגע לעבד, שטעם הכפיה מבואר בכסף-משנה "שכיון שזה ברשות ישראל שהרי עבד הוא חייב לכוף לקבל שבע מצות" מצד זה ש"צוה משה כו' לכוף את כל באי העולם כו"], מובן שכל מי שיש לו אפשרות בזה, ובמכל-שכן מי שיש לו קשר (על-ידי מסחר וכיוצא בזה) עם בני נח – עליו להשתדל להשפיע⁶⁷ עליהם שיקבלו על עצמם שבע מצוות שלהם⁶⁸.

ט. ועדיין דרוש ביאור: כיון

אדם נכרי עושה עבירה אם יכול למחות ימחה שהרי שלח הקב"ה את יונה לגינוה כו'. ובהערות מקור חסד (מרגליות) הביא הגהה מר' מאיר אריק "עי' רמב"ם פ"ח מהל' מלכים דמצוה לכוף לכל באי עולם על ז' מצות שנצטוו ב"נ וזהו כדברי רבינו".

וראה שו"ת חת"ס חו"מ סי' קפה: ונהי דממונע התיר כו' אבל להכשילם בעבודת ה' מי התיר אדברה מצוה להורותם.

(67) ראה מעשה רב מהחיד"א, כמ"ש בספר מעגל טוב (בדפוס פיעטרקוב – יד, א. ובהשלם (ירושלים תקצ"ד) – ע' 162): ואני אמרתי לגוי הנז' שיאמר לי במה מאמין ואל' בה' א"י (אלקי ישראל), וחקרתיו בזה ונראה בעיני שכך הוא. ואמרתי לו א"כ* בבקר ובערב תאמר פסוק שמע ישראל ותקיים ז' מצות ותזהר משיתוף בכל אופן כי אם יחוד גמור לה' א"י. וקבל ואמר שלא יתפלל כי אם לה' א"י.

(68) להעיר גם מ"ש התשב"ץ ח"ג סקל"ג, שאסור לסייע לב"נ (גם) להוסיף על ז' מצות שלהם גם היכא דליכא, "לפני עור", שהרי "חייב למנעם .. חייב להפרישם". ובפשוטות החיוב להפרישם הוא מצד הציווי לכוף – היינו שישנו גם עכשיו. וכן ביאר דברי התשב"ץ בספר קול צופיך (הרב גרשוני, ירושלים תשמ"ע) רלג.

כנ"ל סעיף ד] – זהו חלק (והמשך) ממתן תורה ומקבלת התורה של בני ישראל, ממה ש"הנחיל התורה והמצות .. לישראל".

ומה שבזמן הזה אין יד ישראל תקיפה, וממילא אי אפשר לכפות בדרכי כפיה בפועל ממש (וכל-שכן שלא באופן ש"כל מי שלא יקבל יהרג"), אין בכך כדי לפטור מהחיוב "לכוף" בכל אופן אפשרי, "בכפיית דברים, להמשיך לבם אל רצון קונם וחפץ צורם"⁶⁴.

וכיון שהציווי הוא בתקפו גם בזמן הזה, וציווי זה אינו על מלך⁶⁵ או על בית-דין⁶⁵, אלא על כל מי שיש בידו⁶⁶

141

משא"כ קבלת גר תושב היא בעיקר בנוגע לשיבת הארץ, כמ"ש בהל' איסור"ב שם.

(64) לשון התו"ש נסמך בהערה 30.

וראה ויק"ר פ"ה (בסופו): והוא עד אלו ישראל כו'. או ראה אתה הראת לדעת. או ידע וידעת היום. אם לא יגיד ונשא עונו אם לא תגידו אלקותי לאומות העולם הרי אני פורע מכם כו'. ובספורנו פרשתנו יט, ו: ואתם תהיו לי ממלכת כהנים. ובזה תהיו סגולה כי תהיו ממלכת כהנים להבין ולהורות לכל המין האנושי לקרוא כולם בשם ה' ולעבדו שכם אחד.

(65) י"א שדברי הרמב"ם כאן, "וכן צוה משה .. לכוף את כל באי העולם" בא בהמשך להדין שלפנ"ז (ה"ט) בעיר שהשלימה (וראה קרית ספר להמב"ט כאן), והיינו שהמדובר במלחמה (והוא מדיני מלך) ואינו שייך בזמן הזה. אבל מלשון הרמב"ם ושכתבה בהלכה בפ"ע, "משה רבינו לא הנחיל התורה והמצות אלא לישראל .. אבל מי שלא רצה .. וכן צוה משה כו' לכוף את כל באי העולם" לא משמע כן. ובפרט שכבר כתב בסוף ה"ט שם "שכל עכו"ם שלא קבל מצות שנצטוו ב"נ הורגין אותו אם ישנו תחת ידינו".

(65*) ולהעיר שאפילו את"ל שהציווי הוא על ב"ד הרי לב"נ מספיק דיין אחד (רמב"ם הל' מלכים ספ"ט). וראה בהנמקן בהערה 68 בסופה.

(66) ראה ספר חסידים סי' תתשכד: אם רואה

(*) ולכאורה ביאור הנהגת החיד"א מובן ע"פ הנ"ל (ס"ז) שעל בני"י לפעול אצל ב"נ קבלת מלכותו ואח"כ קבלת מצות ואכ"מ.

לקיימן „מפני שצוה בהן הקב"ה בתורה והודיענו על ידי משה רבינו".

ואם כן, מובן שבדרך כלל נאלצו היהודים להמנע מכך מטעמי פקוח נפש, וגם במקרים יוצאים מן הכלל שבהם עסקו בכך, נעשה הדבר בזהירות מתאימה ובלי פרסום. ואם כן, מובן גם מה שלא פרסמו שאלות ותשובות בזה.

וי"ל שמהאי טעמא לא נזכר דין זה („לכוף") בשלחן-ערוך ונושאי כליו, שכן בזמנים ההם היה בכך פקוח נפש⁶⁹.

ומובן, שבכל מצב שבו חשש זה אינו קיים לגמרי – כמו במדינות אלו – הרי ישנו הציווי לכוף.

י. לכאורה יש להקשות על כך מהדין בשלחן-ערוך⁷⁰: „ויזהר מלהשתתף עם עכו"ם שמא יתחייב לו שבועה ועובר משום לא"י ישמע על פיך", דמזה מוכח שהטעם שאסור לגרום לכך שהנכרי ישבע בעבודה זרה הוא מצד האיסור „לא ישמע על פיך", ואילו לפי הנ"ל הרי יש בזה איסור בפני עצמו, ואדרבה, ישראל זה מחוייב להשפיע („לכוף") על הנכרי שלא יעבור על איסור עבודה זרה?

יתירה מזו: נפסק בשלחן-ערוך⁷², „דברים שהם מיוחדים למין ממני אלילים . . אסור למכור לעובדי אותן

שהציווי „לכוף" חל גם בזמן הזה – מדוע אין דין זה מפורש בשלחן-ערוך ובנושאי כליו?

זאת ועוד: הלא הציווי מחייב כל מי שיש באפשרותו „לכוף" (כנ"ל) – ומפורסם הדבר, שבדורות הקודמים היו רבים מישראל שהיה בידם הכח והתנאים המתאימים לכך, והם בודאי קיימו את הציווי ועסקו בזה; ועוד – בודאי התעוררו בזה שאלות שונות (היאך הוא חיוב הכפיה, באיזה אופן וכו') – ואם כן, למה לא מצינו בספרי שאלות ותשובות שדנו בענין זה?

וי"ל הביאור בזה: ידוע בדברי ימי ישראל בזמנים שעברו, שגם במדינות שבהן ענין הגיור לא נאסר על-פי חוקי הממשלה ומטעמה, נזהרו יהודים מכל דבר העלול להתפרש כפעולה של סיוע למישהו להתגייס (אפילו במקום שהגר בא מעצמו להתגייס, ופשיטא כאשר הפעולה היתה עלולה להחשב כהשתדלות ותעמולה לגייס גרים) – כי גם במדינות אלו היתה זו סכנה, עקב הבלבולים והעלילות שהדבר היה עלול לעורר, ובפרט מפני החשש הגדול, שהדבר ינוצל כנגד בני ישראל בשאר המדינות – כפי שאנו רואים בויכוחים שבימי הביניים ועוד, ואפילו בדורות האחרונים –

ומובן, שגם השתדלות של יהודי להשפיע על בן נח (ומכל-שכן באופן של „כפיה") לקיים שבע מצוות היתה כרוכה בסכנה כיו"ב, משום שהדבר היה עלול להיראות בעיניהם כהתערבות באמונתם וכו' וכו',

ובפרט כיון שצריך לומר לבן נח⁶⁹

142

⁶⁹ ואינו דומה להל' גרים והל' עבדים, וכן כו"כ הלכות בשו"ע (כמו יו"ד סי' קנג' קנו ועוד) בקשר לאו"ה כו' – כי פשוט שאינו דומה הלכות בשייכות לאינו יהודי פרטי, להחייב שבנ"י יכוף את כל באי העולם (ובענין של אמונה כו').

⁷⁰ או"ח סקנ"ו.

⁷¹ משפטים כג, יג.

⁷² יו"ד ר"ס קנא.

⁶⁹ ראה לעיל הערה 35.

ומכירה, או להשאל להם כו' ולהלוותן⁷⁷ באופן שהישראל מרוויח מהשאלה או מההלוואה תיכף או בעתיד, או מפני דרכי שלום וכיוצא בזה (לשלול איסור „לא תחנם⁷⁸“ על כן מותר למכור להם. משא"כ מצד „לא ישמע“ ו„לפני עור“, שהם איסורי לאו, אסור למכור גם במקום הפסד ו(כל-שכן) במקום מניעת הריוח.

ולכן, בנידון דידן – בזמן ובמקום (כבמדינה זו) שאין שום סכנה ח"ו כלל בהשתדלות של בני ישראל להשפיע על אומות העולם שיקבלו על עצמם שבע מצוות, ואף לא הפסד ומניעת הריוח בממון (ואדברה, ההשתדלות תביא סיוע לישראל, כדלקמן), חל בכל תקפו החיוב „לכוף את כל באי העולם לקבל מצות שנצטוו בני נח“.

יב. בנוסף על העיקר, שההשתדלות להשפיע על אומות העולם שיקבלו על עצמם שבע מצוות היא ציווי שנמסר ל„משה רבינו מפי הגבורה“ (כפסק הדין המפורש ברמב"ם), בנוגע לזמננו יש להוסיף עוד ענין – שההשתדלות תביא תועלת וסיוע לבני ישראל:

כל בני ישראל עומדים תחת הרושם הנורא מהמאורעות האיומים ר"ל שארעו לפני כארבעים שנה. באותה עת נראה בבירור, שבמקום שבו היו חסידי אומות העולם ששמרו במדה מסוימת שבע מצוות, הזדעזעו הללו ממעשי רציחה וגזל ר"ל – ועי"ז באה (בדרך הטבע) הצלה לכמה וכמה עשירות מבני ישראל.

אלילים (משום לפני עור⁷⁹) ואם קונה כו' לסחורה מותר – היינו שאפשר למכור אותם למי שאינו „עובד אותם אלילים“, אף שהלה ימכרם ל„עובד אותם אלילים“, שכן „אלפני עור מקפדינן אבל אלפני דלפני לא מקפדינן“⁷⁴; ויש אומרים⁷⁵ שהאיסור למכור ל„עובדי אותם אלילים“, הוא „דוקא אם אין להם אחרים כיוצא בו או שלא יוכלו לקנות במקום אחר, אבל אם יכולים לקנות במקום אחר מותר למכור להם כו'“, משום שבכחאי גוונא ליתא לאיסור „לפני עור“.

ותמוה: מאחר שישנו חיוב לכוף בני נח שיקבלו על עצמם שבע מצוות, הרי לכאורה כל-שכן שאסור לעשות פעולה שתאפשר להם לעבור על שבע מצוות (אפילו באופן שאין בו משום „לפני עור“)?!

[ואע"פ שעיקר הציווי של משה רבינו (לכוף כו') הוא להשתדל שבאי העולם יקבלו על עצמם⁷⁶, כנ"ל – הרי מובן ופשוט שאין כל מקום לכך שיהודי יעשה פעולה המסייעת לבן נח לעבור על שבע מצוות, הנהיף הקבלה שפעל עליו!]

יא. והביאור בזה יש לומר:

הציווי „לכוף את כל באי העולם כו'“ אמור במקום שקיום הציווי אינו גורם לישראל היזק (הפסד, מניעת הריוח וכיו"ב⁷⁶). ומאחר שהנידון בשלחן-ערוך שם הרי הוא מסחר

(73) ראה מפרשים ליו"ד שם.

(74) ש"ך שם (וכ"ה בשאר מפרשי השו"ע).

(75) רמ"א שם.

(76) עיין לקו"ש חט"ו ע' 150. ח"כ ע' 140.

ובכ"מ.

(77) שבטושע"י יו"ד סי' קמח (ס"א).

(78) שם סקנ"א סי"א וט"ז שם.

יחס של כבוד והערצה לישראל, שבראות אומות העולם כיצד יהודים משתדלים ופועלים שבעולם ישלטו הצדק והיושר, ומתאמצים לטובת כל השכונה, המדינה, והאנושות כולה – אזי „וראו כל עמי הארץ“ כי „נתתיך (את ישראל) לאור גוים“⁸⁰, ויתרומם ויתנשא גאון יעקב.

ויהי רצון, שבני ישראל ישתדלו ויתאמצו להשפיע על בני נח שיקבלו על עצמם לשמור את שבע המצוות שנצטוו עליהן מהקב"ה; ואשרי חלקם וגדול זכותם של אלו שיתעסקו בכך, דנוסף על כך שיגרמו תועלת וסיוע ליהודים ולא־יהודים, ובכמה וכמה ענינים (כנ"ל) – יש כאן עיקר שבעיקרים: הם מקיימים ציווי ש„צוה משה רבינו מפי הגבורה“.

וקיום ציווי זה הוא גם הכנה קרובה לקיום היעוד „כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה' ולעבדו“⁸¹ שכם אחד⁸².

בגאולה האמיתית והשלימה, על-ידי משיח צדקנו, במהרה בימינו ממש.

(משיחות אחרש"פ)

התנועדויות שלאח"ז תשנ"ג)

(80) ישע"י מט, ו. ושם מב, ו: ואתנך לברית עם לאור גוים. וראה רד"ק שם: השנית כי בסבת ישראל יהיו הגוים שומרים שבע מצות וילכו בדרך טובה. וראה מ"כ ר"ח ניסן תשל"ב (נדפס בהגש"פ עם לקוטי טעמים כו' וביאורים „קה"ת, תשמ"ו-ז) ע' תרלו ואילך).
(81) כ"ה – ולעבדו (בוא"י) – ברמב"ם שבעה הבאה. וראה לקו"ש חכ"ג ע' 103 בהערה.

(82) צפנ"י ג, ט. רמב"ם הל' מלכים ספי"א. וראה הגש"פ שם בהערה.

בוודאי לא תקום פעמים⁷⁹, ר"ל וח"ו, צרה, ואך טוב, ובטוב הנראה והנגלה ממש – יהיה לכל אחד ואחת שליט"א – לישראל;

אולם עתה, בהיותנו במצב ובזמן שבו רבים נפגשים לעתים תכופות בעניני מסחר וכיוצא בזה עם אינם-יהודים, ובדרכי נועם וקירוב וכו', הרי ישנה דוגמא חיה מהנ"ל,

– ובמכל-שכן ממעשיהם של אלו אז: באותו זמן היתה זו סכנה לחסידי אומות העולם, וכל-שכן עתה, ובפרט כאשר יש בכך תועלת עבורם –

והדבר מעיד שקיום מצוות דבני נח מביא תועלת (גם) לבני ישראל, ובכמה אופנים שונים.

– וגם בפשטות ממש: כאשר בפני אינו-יהודי עומדת הברירה – אם לגרום לישראל נזק והפסד ח"ו (בפרנסה וכיוצא בזה) או אדרבה, לעזור ולסייע לו – הנה אם אותו אינו-יהודי חדור בהכרה שיש עין רואה ואוזן שומעת וכו', ובידיעה שעליו לקיים שבע מצוות, תהיה לכך השפעה טובה ביותר (גם) על היחס שלו לבני ישראל.

ונקודה נוספת בזה: בנוסף לכך שעל-ידי השתדלות כזו יתוספו אלפים רבים של אינם-יהודים שיקיימו שבע מצוות – כמה וכמה אלפי פעמים של קיום ציווי הקב"ה, ועליהן נוספת גם התועלת עבור בני ישראל, כנ"ל – הנה גם ההשתדלות גופא היא ענין המעורר

(79) ל' הכתוב – נחום א, ט. וראה לקו"ש חכ"ג ע' 306 הערה 55 ובשוה"ג.

